

Polgárháború

Irtó Déry Tibor

EVI ÉS FRITZ február 14-én, a forradalom harmadnapján érkezett meg Bécsbe. Az újságok már megjelentek, a villamosok is jártak. Fritz egy borbélynál megborotválkozott, majd villamoson kiutaztak Döblingbe. Az éjszakai vihar elállt, tíz óra felé kisütött a nap s a levegő hirtelen felmelegedett. A Marx-Hof bevételéről szóló hír tévedésnek bizonyult; a reggeli négyoldalas lapok hallgattak Heiligenstädtől s csak Floridsdorf megszállásáról emlékeztek meg. A villamosról a tiszta téli levegőn át már hallani lehetett a lövések zaját. Az utcán hűzlépésenként Heimwehr-őrszemek álltak, akik figyelmesen elolvasták Fritz igazolványát.

— A titkárnőm — mondta ez, amikor az egyik kérdő tekintetet vetett Évire.

— Saját felelősségükre, hölgyeim, uraim — mondta a katona. — Egy órákor lejár az ultimátum, ha ezek addig nem adják meg magukat, a Hohe Warteról ágyúval fogjuk őket löni. Kár lesz ezért a szép házért! — tette hozzá sajnálkozva.

A keskeny mellékutca, mely a Marx-Hofhoz vezetett, visszhangzott a lövésektől; a boltok, egy fűszeres, egy papírkereskedés s egy kocsmá mindazonáltal nyitva voltak. Néhány lépéssel az utca sarka előtt egy őrszem megállította őket.

— Várjanak egy kicsit — mondotta.

— Mire?

— Mindjárt vége lesz a lövöldözésnek. Tíz-tizenöt percig szoktak lármázni, aztán abbahagyják egy negyedóra.

— A járőrökre is lönek?

— Hát hogyan! — mondta a katona. — Meg vannak vadulva.

— Az egész épület az övék még? — kérdezte Évi.

— Az innenső felét kiürítették, azt hiszem — felelte a katona, — mert reggel óta már csak az északi tornyokból lönek. Vissza! Vissza! — kiáltotta egy autó felé, amely a Heiligenstädtestrasse felől kanyarodott be. Az úrvezető megállította a kocsit. Két szilbundás asszony ült mellette. — Nem lehet megnézni ezt a circuszt? — kérdezte. — Vissza! — kiáltotta a katona.

A lövöldözés elállt.

— Most menjenek, ha akarnak — mondta a katona Fritz felé fordulva. — Ha kiérnek a sarkokra, egy emeletes szürke házat fognak megpillantani a Marx-Hof mellett, abban nem lehet megbízni, onnét a szünetben is lönek... Hallja? — kérdezte. Magányos lövés hallatszott.

A széles utca, amely a Marx-Hof előtt elvonult, egy perc alatt megtelt emberekkel. A hatalmas épület egy kilométernél hosszabb fronton fehéren ragyogva állt a téli napsütésben. Az utca szembenlévő oldaláról, a kapualjak

alól s a mellékutcákból szakadatlan emberáradat hömpölygött elő s lassan korzózni kezdett az összelőtt falak alatt. Az asszonyok kézenfogva hozták gyerekeiket s megmutatták nekik a szétlőtt ablakokat s a golyók nyomait a falakon. Meleg, koratavaszi nap volt, a hegyek felől enyhe szellő lengedezett.

— Ezt nem vártam! — mondta Fritz s keze ökölbeszorult.

A fiatal lány hallgatott.

— Csupa proli — mondta Fritz.

A szürke sarokházból lövés hallatszott.

— En is beléjük lőnék!

— Lumpenprolik — mondta a fiatal lány, akinek a vonaton átvirrasztott éjszakától véres volt a szeme.

— Lehet még reménye az embernek?

— Mindegy!

— Hogy érted?

— Minek reménykedni? — mondotta a fiatal lány. — Nincs arra nekem szükségem.

— Ezekért tegye az ember az életét kockára?

A fiatal lány nem felelt. Fritznek a keserűségtől könnybelábadt a szeme. — Ezekért dögölünk meg?

Evi az arcába nézett. — Romantikus! — mondta sóhajtván. — Vissza akarsz menni?

— Te itt maradsz? — kérdezte Fritz.

Evi elmosolyodott. Az egyik toronyban újra megszólalt a gépfegyver, a tömeg rögtön eszeveszette eliramodott a mellékutca felé. A gépfegyver elhallgatott. Fritztől tíz lépésre egy idősebb ember elvágódott, válla körül, amely gör-

csösen rángatódzott, véres lett a kövezet. A fiatal lány megállt egy fűszeres előtt. — Azt hiszem, tegnap dél óta nem ettünk — mondta. — Veszek egy tábla csokoládét. — Egyedül ment be a boltba; alkalmat akart adni a fiúnak, hogy magyarázat nélkül odébb állhasson. De ez megvárta.

— Maradsz?

A fiatal lány vállat vont.

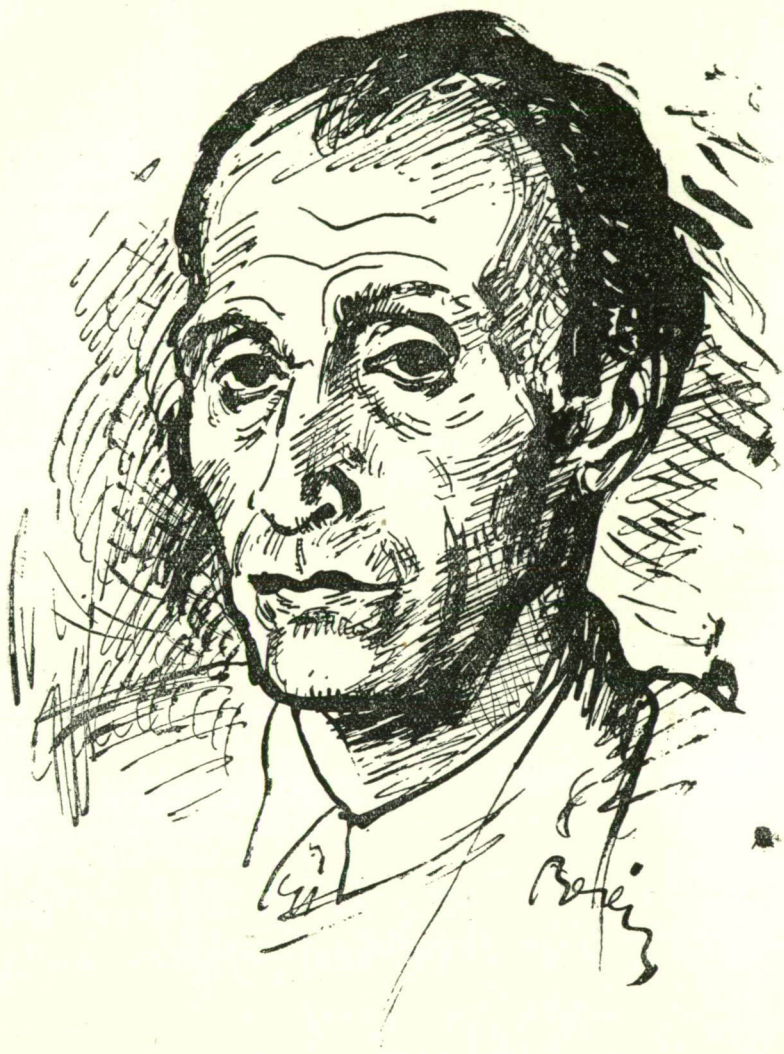
— Maradjak én is?

— Ostoba kérdés — mondta Evi és továbbment. — Olyan fontos az, hogy életben maradj?

— A felbátorodott, kíváncsi tömeg újra a kapuk felé sodródott. — En hazamegyek — mondta mellettük egy nő — mindjárt egy óra! — Ki fogják tüzni a fehér zászlót? — kérdezte valaki.

— Eszük ágában sincs — felelte egy nő. — Megyek haza ebédet főzni. Mindjárt elkezdik az ágyúzást! — Evi a sétáló tömeg közül kiugrott s befutott egy kapu alá. — Ugysem engednek be senkit! — kiáltotta valaki utána. — Vigyázzon, kisasszony, mert rögtön elkezdenek löni! — A fiatal lány továbbfutott, Fritz mögötte, de a kapualjon túl, az udvarra szolgáló bejárat vasráccsal el volt zárva. — Várják meg, míg az asszonyok kijönnek — kiáltotta az előbbi hang. Evi visszafordult. — Micsoda asszonyok? — Egy óraker az asszonyok s a gyerekek elvonulhatnak!

A KÉT FIATALEMBER a sétáló közbe vegyült. — Be fogunk mi ide jutni, mit gondolsz? — kérdezte Evi. Halvány márvány-

DÉRY TIBOR

Berény Róbert rajza

sárga arca, amely a lefésült szénfekete haj alatt mozdulatlanak tetszett, megszínesedett s felélénkült; ajkai, melyek közül az alsó egyik vége felé kissé megvastagodott, reszketni kezdtek s fel-fedték csillogó fehér fogait. — Be fogunk ide jutni?

Fritz vállat vont. — Ha mindenáron részt akarsz venni a dologban! Ez biztos, hogy az utolsó lehetőség! — Mindinkább úgy látszott, mintha a felkelők ellenállása már az egész országban megtört volna, vidéken lelohadtak a harcok, Bécsben a Marx-Hofon kívül már csak a Duna túlsó oldalán, Florisdorfban, Kaisermühleben és néhány kisebb jelentőségű gyűpontban lobogtak, s ha valaki, akár becsületből, akár kétségbeesésből ki akarta venni részét a fegyveres eszmecsereből, kedvezőbb alkalomra, mint a Marx-Hof, nem igen tehetett már szert. Evi és Fritz leszegett fejjel, némán sétálgatott a fecsegő tömeg közepette. Az ágyúzás megkezdése előtt többszáz asszony s gyerek kivonult a Marx-Hofból s a két fiatal a nyitott kapun befurakodott; Fritznek egy ismerőse, egy villanyszerelő, aki véletlenül a kapu mellett állt, beengedte őket. Egy óra tíz perckor bezárták a kaput; de minthogy az ultimátum határidejét a katonaság két órával meghosszabbította, az ágyúzás csak négy óra felé kezdődött el.

Evi és Fritz attól a pillanattól kezdve, hogy a kapu bezárult mögöttük, egy új érzelmi gyűrűbe került, amely annyit vesz-

tett kerületéből, amennyivel mélyebb lett; Simmering, Florisdorf, a karinthiai és stájer harcok egyszerre elidegenedtek szívtől, amely teljes és kizárólagos érdeklődésével a Marx-Hof sorsa felé fordult s bár eszkökel fenntartották az összeköttetést a periferikusnak tűnő eseményekkel is, de csak annyira, mint egy futballrajongó, aki megnéz két idegen csapatot is, de csak saját klubja játéka tudja elragadni. Az érdeklődésnek ez az egyre szűkülő, de egyre tüzetesebb gyűrűje lassanként kizárta a Marx-Hofon kívül eső világot, majd magának a Marx-Hofnak megszűnt eső szárnyait a benne élő több ezer emberrel s végül csak saját udvarukat, a 72. lépcsőházat s azt a kétszobás lakást vonta körül, amelyben Fritz és a fiatal lány két napot és két éjszakát töltött. Amennyivel csökkent ösztönös szolidaritásuk a távolabb hömpölygő eseményekkel s az ezek hátán botladozó személyekkel — úgyannyira, hogy amikor másnap hírét vették, hogy az ottakringi munkások otthont romhalmazzá lőtték, látszólag elszörnyűködtek, de az érzelem fordított távlatában öntudatlanul nagyobb fontosságot tulajdonítottak annak, hogy a szembenlévő háztetőről lelőttek két Heimwehrt — annyival közelebb lépett szívükhöz, emberfölötti méreteket öltve, az a négyöt ember, akivel együtt küzdöttek életükért. Ezeknek legkisebb mozdulata és szava fontossá, szeretetté vagy gyűlöltté vált a terhes levegőben s önmaguk sza-

vai és mozdulatai is lassúbbakká és tömörebbekké lettek, mintha egy, a levegőnél sűrűbb közegben, pl. vízben mozognának; a külvilág hírei nem bírtak behatolni ebbe a közegbe. Megérkezésükkor a bentrekedtek ugyan látszólagos hévvel megostromolták őket kérdéseikkel, pl. hogy igaz-e, hogy a Deutschmeister ezrednek egy százada megtagadta az engedelmességet, vagy hogy Csehszlovákia, ahová Otto Bauer azért utazott ki, hogy az ottani szociáldemokráciát közbelépésre bírja — be fog-e vonulni Ausztriába vagy hogy igaz-e, hogy Seitzet agyonütötte a Heimwehr, de már néhány perc múlva szemlátomást elfáradtak s vagy nem figyeltek a feleletre vagy kisompolyogtak a szobából. A saját gépfegyverükön kívül semmi sem érdekeltte őket. A két fiatalember néhány óra leforgása alatt környezetéhez jdomult (mint a hidépítő munkások szervezete a vízalatti caisson sűrű légköréhez). Gyerünk, gyerünk, kerüljenek csak beljebb! — kiáltotta egy erőteljes női hang, amikor a villanszerelő lakásának előszobájában egy percre megálltak. Tömzsi, kerekarcú negyven év körüli asszony, a villanszerelő felesége fogadta őket a konyhában és éles, gyanakvó pillantással végigmérte őket. — Ezeket honnan kapartad elő? — kérdezte az urától. A fiatal lány az asszonyhoz lépett s kezét nyújtott. — Én egyenesen Budapestről jöttem, elvtársnő — mondotta nevetve — egy kis bécsi levegőt szívni! — Az asszony el-

mosolyodott. — Schauts, schauts die kleine Magyarin! — mondta. — Aztán nálatok milyen a levegő?

— Vékonyabb — mondta a fiatal lány s boldogan nevetett.

— Ez is magyar? — kérdezte az asszony s ujjával Fritzre mutatott. — Nem, ez berlini!

— Schauts, schauts, die Preussen rücken an! — mondta az asszony s teli torokkal elnevette magát. — Ezt szeretem, az ilyen nemzetközi társaságot! Aztán mitől véres az a szép fekete szeme, mondja csak?

— Keveset aludtam az éjjel — felelte Evi. — Ki akartunk rándulni Simmeringre, de visszakergettek.

Az asszony szeme hirtelen elszomorodott. — Milyen szép fiatal pár — mondta fejét ráva. — Menjetek be aludni a belső szobába, van még két óránk! — Kinyitotta az ajtót s betuszkolta őket a másik szobába. — Nyugodtan befekhetik a völegényével az ágyba — mondta Évinek, — nem jön be ide senki! — Egy perc múlva bekopogott. — Főztek egy kis „gulláscht“ — kiáltotta be az ajtón — vagy inkább egy jó babfőzeléket?

— Keltsen fel, kérem, pontosan négykor! — Kintről nevetés hallatszott. — Az ébresztőóránk a Hohe Warten áll — kiáltotta be a villanszerelő. — Jó álmokat, elvtársak!

A SŰRŰ LEVEGŐBEN a tárgyak is, hogy érvényesíthessék önmagukat, tömörebbek és sugalmazóbbak lettek: az embernek az volt az érzése, hogy be-

lülről megnöttek, anélkül, hogy külső térfogatukat láthatóan megváltoztatták volna. A fiatal lány, aki ruhástól feküdt be az ágyba és két perc alatt elaludt, e két perc alatt olyan, éles benyomást kapott a kis szoba köznap-i berendezéséről, hogy életében nem felejtette el többé. Mint-hogy vérszegény volt, fejét oldalt lelógatta az ágyból, hogy a vér a fejébe tóduljon s gyorsabban elaludjék; feje fölött a faragott, dióbarna ágyfej, amely kissé ferdén előrehajolt, mintha rá akarná ejteni három recés, csillogó golyóját, oly felejthetetlenül vésődött emlékezetébe, hogy évek múltán is le tudta volna rajzolni csigadiszítéseinek pontos tervét; az ágy fölött egy bekeretezett oklevél függött, Wondraschek aláírással, kétoldalt a fehérre meszelt falakon pedig családi fényképek lógtak; amikor a fiatal lány két óra mulva felébredt s ismét megpillantotta őket, úgy emlékezett, hogy ismeri ezeket az arcokat, de nem jutott eszébe, hol találkozott már velük. A szoba ragyogott a tisztaságtól, csak a mosdóban, amelyen egy négyszögletes, eperszínű szappan hevert, állt még egy kis habos szennyvíz, fölötte az apró, tojásdad alakú tükör is: tele volt fröcskölve vízzel és szappanhabbal. Ezek az apró tárgyak mind olyan súlyosak és felejthetetlenek voltak, mintha — nem térben, de időben — mind-egyikből száz vagy ezer példány feküdnék egymás mellett, pl. egy messzi múltba visszanyúlva, többszáz eperszínű szappan he-

verne hosszú sorban többszáz fehérre kencézett, lefröcskölt mosdón. Az ágyúzás alatt a szappanhab a tükrön minden dörrenésre lágyan remegni kezdett.

A villanszerelő felesége hasmánt feküdt a padlón s a puskákat töltötte, amelyeket az ablak alatt térdelő férfiak hátra nyujtottak neki. A szemközti háztetőkön katonák mozogtak s a kémények mögül belöttek az ablakokba. Ágyúlövés ezen az első délutánon csak kevés esett s inkább csak riasztásul; a legtöbb löveg magasan a Marx-Hof fölött repült el, csak a déli szárnyba csapott be egy s tántogó rést szakított a kapuívbe s az első emeletbe. Az utcák kiürültek, de hat óra felé, a sötétség beálltával, újra megteltek; a rommá lőtt kapu előtt sűrű, kíváncsi tömeg tolongott.

Fritz felkelt az asztal mellől, az ablakhoz lépett s lelőtt az utcára.

— Mit csinálsz? — kérdezte Évi elsápadva.

A villanszerelő Fritzhez lépett s kivette kezéből a puskát. — Térjen magához, elvtárs! — mondta s szeliden hátbavágta a fiatal fiút. Ne törődjék ezekkel!

Fritz egész testében reszketett.

— No nézd a vad poroszt! — mondta az asszony ingerülten. — Mindenkinek nekimenne, mint a bika!

A villanszerelő a sarokba állította a puskát. — Hagyd, mama! — mondta s kezével legyintett. — Mi már megszoktuk, de az elvtárs még csak most került ide.

A villanszerelő tizennyolc éves fia, aki az északi toronyban egy gépfegyver mellé volt beosztva, becsöngetett a lakásba. Magas, szerénymosolyú, szőke fiú volt, elpirult, amikor Évi kezét fogott vele. — Mi van vacsorára? — kérdezte s. fehér foga villogott az éhségtől. A konyhába mentek ki enni, amely az udvarra nyílt s így meg lehetett benne gyujtani a villanyt; a szerelő a sötét szobában maradt örnek, de néhány perc múlva elaludt a fáradságtól, a konyhába is kihallatszott hangos horkolása. A szőke fiú térdét csapkodva, hangosan nevetett. Évi felállt. — Maradjon csak ülte! — mondta a fiú s újra elpirult. Az asszony bement a szobába s felköltötte urát, a konyhába kihallatszott hangos perlekedése.

A férfiak, akik estefelé öt-tízperces beszélgetésre benéztek a lakásba, a lelki és testi szenvedéstől szófukarok és lassú mozgásúak voltak; a legtöbbször mély árokban ült a szeme, többnapos szakáll vadította el arcukat s időnként dadogtak a fáradságtól. A fiatal lány észrevette, hogy nagyrészt idegenkedve figyeli őt és Fritzet; idegenek voltak szemükben, más nemzetiségűek s intellektuellek, s ez a hármasság különbség súlyosan hatott e pillanatban, amikor a férfiak, egy szorosán egymáshoz tartozó család, a halálba indultak. Mint az állatok, amelyek elrejtőznek kimúlásuk előtt, szemérmesen maguk közt kívántak volna maradni a szenvedés idejére. De a fiatal lány oly bol-

dog volt — a benső személyes megelégedésnek oly heve fűtötte — hogy ez az ellentállás nem terhelte meg lelkét, s gyerekesnek ható, élénk mozdulatú derűje meghódította a mogorva embereket. — Schauts, schauts die kleine Magyarin, micsoda temperamentuma van! — mondta az asszony szélesen mosolyogva. Odakünn az utcán halotti csend volt.

— Hát aztán mit láttak odakünn? — kérdezte az egyik férfi hosszas hallgatás után Fritztől.

Ez vállat vont. — Lelkesedést! — mondta gúnyosan.

— Teszek a lelkesedésre — felelte a férfi mogorván. — Ne lelkesedjenek, hanem sztrájkoljanak! Mi elvégezzük a munka nehezebb részét, odakünn meg elszabotálják a könnyebbiket!

— Linzben elsiették a dolgot — mondta egy másik.

— Vagy elkéstek egy évvel!
— Ne politizáljunk, elvtársak!
— szolt közbe a háziasszony hangosan. Az utcáról gyors egymásutánban néhány éles dörrénés hallatszott. — Maguk is csak beszélni tudnak — mondta az egyik férfi mogorván Fritznek. — Amikor egy évvel ez előtt, Németországban cselekedni kellett volna, akkor...

— Fogd be a szádat! — szólalt meg egy másik hang. — Nincs valami zabálnivalója, Stranskyné?

— Egy kis forró feketém van — mondta az asszony felélénkülve és jószívű, kerek arcára belülről felfutó gyöngéd mosolyt, távoli rokona annak az el-

fedelkedett mosolynak, amely gyerekszoptatáskor csillog a nők arcán. — Melléje pedig egy kis lekvárosbuktát tudok adni, csak bele ne törjön a foguk — tette hozzá hangosan nevetve — mert még mult vasárnapról való.

— Ide vele — mondta az egyik férfi.

— Elég kemény — szólt. amikor beleharapott.

— Mult vasárnap sem volt ez puhább — jegyezte meg fapofával egy másik, akinek be volt kötve a feje; a kötésen, a halánték fölött kerek vérfolt sötétlett. A buktát két ujjá közé fogta s néhányszor hozzáverte az asztalhoz. A házigazda lefogta kezét. — Vigyázz, eltöröd az asztalt — mondta csendesen. — Ha elfogy a munició — mondta az első férfi s ujjával aggódva megvizsgálta fogait és szájpadrólását. — Stranskayék buktával fogják a Heimwehrt löni!

A BEKÖTÖTT FEJŰ férfi megfogta az egyik buktát s az ablak felé hajította; az üveg halkán megcsörrent, a tészta lepottyant a földre. — Még nem elég kemény — mondta szakértelemmel, — még négy-öt napig állnia kell — Addig pedig nem húzzuk ki — felelte egy hang. — Nagy raktára van még belőle. Stranskyné?

Az asszony, aki eddig félig nevető, félig felháborodott arccal hallgatott, lassan felállt helyéről és csipőre tett kézzel szembefordult ellenfeleivel. — Szégyeljétek magatokat! — mondta s a fiatal lány úgy látta, hogy szeme könnybelábadt. — Ilyen ko-

moly órában az ember nem hülyéskedik! — Az ablakhoz ment, fémelte a buktát, letörölte kötényével és beleharapott. — Nézzétek, hogy elhúzza az arcát. — kiáltotta a bekötött fejű férfi. Az asszony ránézett s önkéntelenül hangosan elnevette magát. — Hülye banda — mondta dühösen, kezével eltakarva arcát — nem érdemeltek meg egyebet... — A férfiak hangosan nevettek. Az asszony fenyegetően felemelte kezét, de mivel a derűtség erre még jobban fokozódott, leejtette s vállat vont. — Mit... akasztatok fel magatokat! — mondta, megfordult s kiment a szobából.

— Éretlen, hülye fickók — mondta Évinek, amikor néhány perc múlva visszajött a szobába. — Nem való ezeknek fegyver a kezükbe. Ti külföldiek komolyabbak vagytok. Szeretted a vőlegényedet?

— Nem a vőlegényem!

Az asszony jóízűen mosolygott s hitetlenül megrázta fejét. — Hisz úgy jár utánad, mint egy kiskutya s olyan laposakat pislant feléd! — Tényleg úgy látja? — kérdezte Évi elgondolkodva. Nem örült ennek a felfedezésnek. Az asszony nem szólt többet, a szekrény fiókjából egy lyukas harisnyát szedett elő s foltozni kezdte. — Odanézz! — mondta s oldalba lökte Évit — az összes buktát megették! Nem tudom, hány napra van még élelmünk.

— Mit hallott Wallischról? — kérdezte az egyik férfi Fritztől.

Ez a kérdés különféle formában többször megismétlődött az

elkövetkező két nap folyamán, ahogy az ostromlottak helyzete a külső segítség elmaradása folytán egyre tarthatatlanabbá vált. A Schutzbund végleg kiűritette Floridsdorfot és környékét is, a Duna tulsó oldalán csend volt, a toronyablakokból látni lehetett, hogy a villamosok is átkelnek már a hídon. Másnap délben

Kaisermühlen felől is elhallgatott az ágyú, a Schutzbund az éj leple alatt kivonult utolsó dunamelletti állásából. Minthogy a rádió — az első pillanattól kezdve egyébként — a kormány kezén volt, vidékről is a felkelés teljes leveretését jelentették. Csütörtök délután már a statárium első halálos ítéleteit közzétette.

— Van valami ennivaló? — kérdezte a szerelő.

Az asszony nem felelt rögtön.

— Nem maradt ebédről?

— Dehogy maradt — mondta felesége csendesesen.

A szerelő és fia kétoldalt az ablak mögött térdelt, az asszony mögöttük hasmánt a padlón fektet s a Mannlichereket töltötte. A szomszéd szobában, abban, amelyben első délután a családi fényképek közt aludtak, Fritz és a fiatal lány az ablak mögött gubbasztott s a szemközi háztetőkön mozgó Heimwehreket figyelte. A katonaság, úgy látzott, erélyesebb rendszabályokra készült. A szemközi házakat a délelőtt folyamán kiűritették. A két szoba közt nyitva volt az ajtó, csendesesen el lehetett beszélgetni egymás között. Még kora délután volt, de az ég beborult.

— Maguk még jól látnak? — kérdezte Fritz a másik szobából. — Még egyelőre!

— Azt hiszi, hogy megint ágyúzni fognak? — Nem tudom — felelte a szerelő kedvetlenül s újra elhallgatott. — Semmi ennivaló nincs? — kérdezte egy perc mulva feleségétől.

— Azt hiszem, egy újabb Heimwehr jön fel a tetőre — mondta Fritz.

— Hol?

— Balról az első és a második kémény között, a másodikhoz közelebb. Látom a kakastollát mozogni!

Néhány pillanatra csend lett. — Nem látok semmit — hallatszott a szomszéd szobából. — Most én sem látom — felelte Fritz. — Az előbb tisztán kivettem a kakastollát.

— Estére paprikáskrumplit főzök — mondta az asszony. — Kész étel nincs semmi a háznál.

— Menj át Kornblühékhez! — Minek? — kérdezte az asszony. — Minek? — ismételte a férfi ingerülten. — Megkérdezni tőlük, hogy érzik magukat.

— Nem értem — mondta az asszony elámulva. A férfi káromkodni kezdett. — A hétszentséges... Kérdezd meg tőlük, hogy nincs-e kenyerük?

— Megint látom — mondta Fritz.

— Én is — erősítette meg a szerelő fia. — Egy pillanatra kidugta fejét a tető mögül.

— Tíz lépésnyire van a legközelebbi kéménytől. Ha a hasán csúszva teszi meg, az legalább egy fél perc! Ha feláll...

— Nem mer felállni — mondta a szerelő.

— Ha feláll, akkor két ugrással elérhetné a kéményt. En sem hiszem, hogy fel mer állni.

— Kiképzetlen fiatal taknyos ez mind — hallatszott a szerelő hangja a másik szobából. — Ha nem lennének tízszer annyian, mint mi, a Schutzbund a belüket is kitaposná.

— Vidékről hozták fel őket — mondta Fritz. — Stájer és tiroli parasztleányok, akiknek csak akkor kerül puska a kezébe, ha Kirmessen célbalőnek. — Ne hidd — felelte Évi, — ezek mind tudnak lőni!

— Most láttam, hogy kidugta a fejét — kiáltotta a szerelő.

— Gondolkodik — mondta csendesen a fia, aki még most, két-napi együttlét után is elpirult, ha Évi a szemébe nézett. — En az ő helyében a baloldali kéményt választanám s két ugrással tenném meg az utat, előbb a nyitott manzardablakig s onnét egy második ugrással a kéményig.

— Igaz — mondta az asszony.

— Az ablakban megkapaszkodhatnak és rögtön továbblendülhetnek.

— A baloldali kémény mögött már ül egy!

— Az nem baj, elférnek ketten is!

— Talán megvárja, míg jobban be nem sötétedik!

— Te meg mire vársz? — mondta a szerelő. — Megmondtam, hogy menj át Kornblühékhez.

— Azonnal — felelte az asszony gyerekes izgatottan. — Meg szeretném várni, hogy mi lesz a Heimwehrrel?

— Nélküled sem fogjuk eltéveszténi — dörmögte a férj morogván.

Az asszony négykézláb kimászott a szobából s néhány perc múlva üres kézzel ugyanúgy visszajött. — Mi történt? — kérdezte.

— Semmi — felelte Fritz. — Még mindig a tető mögött guggol.

— Még egyet látok — mondta a fiatal szőke fiú. — Sőt még kettőt, jobbra az elsőtől s most meg, egész a ház szélén egy harmadikat.

HALLGATVA FIGYELTEK a kéményeket. — Sorrendben lőjjünk balról jobbfelé — mondta a szerelő, — nehogy véletlenségből mind ugyanarra célozzunk. Maguk ketten odaát az első és második kémény közti vonalat figyeljék, mi itt a második és harmadik kéményt vesszük. Kornblühéknek sincs már kenyerük?

— Nincs — mondta az asszony.

— Mit morogsz! — tette hozzá hirtelen felesattanó, dühös hangon. — Krumplim és zsírom van még legalább egy hétre s az éj-jel dagasztok egy kenyeret.

— Éjjel! — ismételte a férfi fahangon és vállat vont. — Akarsz egy darab csokoládét? — kérdezte az asszony.

— Nem kell!

— Miért nem kell?

— Nincs gusztusom rá — morogta a férfi. — Add a magyar lányoknak!

— Hé, maga kis édesszájú! — kiáltotta az asszony. — Jöjjön az ajtóhoz, kap csokoládét.

— Köszönöm, nem kell — felelte Évi a másik szobából.

— Miért nem kell? — kérdezte a szerelő. — Hagyd — mondta az asszony csúfondárosan és jószívűen nevetve — más édesség kell annak. — Völegény úr, tesszik egy kis csokoládé?

A szomszéd szobából feleletként két éles döbbenés hallatszott s rögtön utána a nagyobbik szoba is löporfüsttel telt meg; jobbfelől a Marx-Hof hosszú frontjáról folytatólagos, ingerült lövöldözés indult meg. A szemközti háztetőkön nyolc-tíz katona és Heimwehr futott botladozva a kémények felé; kettő elvágódott, az egyik elkezdett gurulni s széttárt karokkal lezuhant az utcára. Egy harmadik, félúton a tetővonal és a kémény között, feke maradt, majd megfordult és lassan visszafelé mászott. Egy golyó fütyülve beröpült az ablakon s a fal melletti szekrénybe fúródott, a külső házfalacról is sűrű pötyögés hallatszott. Az asszony gyakorlatlansággal kézzel újra megtöltötte a puskákat, de alig készült el velük, a Hohe Warte felől megkezdődött az ágyútűz. — Ez beütött! — kiáltotta a szerelő, mikor a falak hirtelen megremegtek. A konyhából csörömpölés hallatszott, mintha egy pohár vagy tányér a földre hullt volna. Az üteg húsz-huszonöt lövést adott le ezúttal, amelyek közül — amennyire a szobában meg lehetett ítélni — három vagy négy talált. A konyhaajtón kopogtak. — Ki az? — kiáltotta az asszony.

— Kornblühné! — felelte egy

reszkető hang. — Van maguknak kötszerek?

— Mi történt?

— Belelöttek a férjembe.

— Menjen a kötözőhelyre! — kiáltotta a szerelő.

— Oda már elküldtem a fiamat. Ideiglenes kötést szeretnék rárakni — mondta a hang — mert ömlik belőle a vér.

— Kösse be egy inggel!

— Nincs tiszta ingem — felelte a hang. — Nem tudnának egyet kölcsönözni? — Az asszony újra négykézláb kimászott a konyhába. Alig hogy visszajött, férje elküldte lőszerért a tűzmesterhez. A Hohe Warte-i üteg negyedóra hosszatt percenként leadott egy lövést. — Hova lőnek ezek? — kérdezte Fritz. — Nem hiszem, hogy két vagy három találatnál többet értek el. A többi löveg Floridsdorfban hull le.

— Sokkal messzebb — mondta a szerelő.

A harmadik udvarban egy elsőemeleti lakásba becsapott egy bomba — újságolta az asszony, aki közben visszaérkezett. — Szörnyű! — tette hozzá s kezével elfedte vajszinűvé sápadt arcát. — Tudod, kinek a lakása? Liebling Ottóé, azé a kövér, hallgatag emberé, akinek a felesége épp karácsony estéjén szült s úgy jajgatott, hogy az egész udvarban senki sem tudta békében megenni a vacsoráját.

— Üres volt a lakás? — kérdezte Fritz.

Az asszony hallgatva megrázta fejét. — Hisz még a gyerekeit sem küldte el — mondta. — Három gyereke volt, a legkisebb kéthónapos, valamennyit dara-

bokra tépte a gránát. A lakásban kő nem maradt kövön, az egész bútorzat szénné égett.

— Jól van már no — mondta a szerelő, — mit részletezed?

Az asszony szörnyűködve tovább ingatta a fejét. — Más újság nincs? — kérdezte a férje.

— Miért nem engeded végigmondani? — tört ki végül is panaszosan. — Nem bírom magamban tartani, egész éjszaka nem fogok tudni aludni. Kinek mondtam el, ha nem neked!

— Hát mondd! — felelte a szerelő csendesen s egy hosszú tekintetet vetett feleségére. Ez elpirult a bősé erőfeszítéstől. —

Amikor tegnapelőtt az asszonyok és a gyerekek kiköltöztek — mondta, — Liebblingné nem engedte el a gyerekeit, mert ha ő meghal, mondta, akkor a gyerekek se éljenek tovább!

— Miért? — kérdezte a szerelő.

— Azért, mert nem akarta, hogy akárki kegyelemkenyerén éljenek — felelte az asszony. — Most pedig az történt — folytatta, — hogy amikor a gránát becsapott, az asszony nem volt a lakásban, mert épp lőszerért ment, úgy, mint én az előbb, s mire visszajött, a férje s a gyerekei szénné égtek, de ő életben maradt.

— Azt hiszem, ismerem az asszonyt — mondta a szerelő. — Sápadt, szemüveges nő?

— En csak a férjét ismerem, látásból — felelte a felesége. Egy darabig tanácstalanul hallgatott, aztán a szekrényhez mászott s egy újabb foltozni való harisnyát szedett elő.

— Abbahagyták az ágyúzást!

Az asszony letette a harisnyát kezéből s urára nézett. — Te, Franzl — mondta — a Liebblingné kiugrott az ablakból. Ha ki lehetne hajolni az ablakon, akkor innét meg lehetne látni, a járdán fekszik.

— Nem mennek ki érte?

— Azt mondják, hogy meghalt — felelte az asszony. — Az északi toronyból látesővel nézték, de nem mozog.

A szerelő felállt. — Megyek megnézni, hogy mi újság.

Az asszonynak elvörösödött az arca.

— Itt maradsz! — mondta.

A szerelő egy darabig határozatlanul állva maradt, aztán visszaült az ablak elé, a földre.

— Mi van Schafferékkal? — kérdezte a fiú.

— Nem tudom — felelte az asszony. — Nem találkoztam egyikkel se.

— Miért nem mentél be hozzájuk?

— Miért mentem volna be — felelte az asszony. — Elmondani nekik, hogy a vejük megsebesült. (Kornblüh volt az öreg Schafferék veje.) Kornblüh meghalt, mialatt te odavoltál — mondta a fia.

Az ASSZONY hallgatott. Időközben teljesen besötétedett, úgyhogy ki lehetett menni a konyhába vacsorázni. A burgonyáról, amit az asszony már régebben odatett, már lefőtt a víz. Az asztal körül ültek, amikor két látogató kopogtatott be hozzájuk, az egyiket, a bekötött fejű férfit, Éviék már első naptól ismerték. Évi és Fritz már egy-

más mellett ült; az asszony jó-ságosan és ravaszul úgy osztotta be, hogy mindig egymás mellé kerüljenek — minthogy egymás mellé valók, gondolta gyöngéd, szerelempártoló lelkében. — Kivonulunk a bódéból! — mondta az egyik férfi, aki állva maradt az ajtóban, mint aki rögtön tovább akar menni. — Mikor? — kérdezte az asszony s letette kezéből a kanalat.

— Ma éjjel!

A szerelő tovább evett. — Én nem — mondta lassan.

— Ostobaság — morogta a férfi.

— Itt akarsz maradni?

— Igen — felelte a szerelő.

— Magának könnyű, elvtárs — mondta a bekötött fejű. — Ha maga a buktáival elkezd lőni az ellenségre, egy lélek sem mer a közelébe jönni. Van még sok buktájuk?

— Ne hülyéskedj, Franzl! — mondta az ajtóban álló férfi. — Ultimátumot kaptunk holnap reggel hatig. Ha nem tűzzük ki a fehér zászlót, halomra lövik a bódét.

A szerelő vállat vont.

— Ha pedig megadjuk magunkat, akkor felakasztanak — morogta Fritz.

— Megadásról szó sincs — felelte a másik. — Reggel hatra már egy lélek sem lesz a Karl Marx-Hofban.

— Hogy-hogy? — kérdezte Fritz.

Az ajtóban álló férfi elmosolyodott. — Csak bízva ránk — mondta. — Ne hülyéskedj, Franzl! — fordult újra a szerelőhöz.

— Én nem hülyéskedem — mondta ez. — Én nem megyek. Arra nem lehet számítani, hogy

belátható időn belül itt rendes állapotok lesznek. Mit csináljak addig? A lakásomat elveszik, munkát nem fogok kapni, a pártot szétverték. Dögöljek meg éhen az utcán?

— Tudod, hogy kimegyünk Csehszlovákiába — mondta a másik.

— Hát aztán? — kérdezte a szerelő. — Azt hiszed, hogy ott ránk várnak! A maguk munkanélkülieivel sem tudnak mit kezdeni!

— Tele vannak már német emigránsokkal — mondta Fritz. Az ajtóban álló férfi ingerült pillantást vetett rá. — Beszéljen maga a férjével, Stranskyné! — fordult az asszonyhoz. — Nekem tovább kell mennem, nincs időm!

Az asszony megrázta a fejét. — Én nem beszélek — mondta. — Csináljon, amit jónak lát.

— S maga? — kérdezte a másik.

Az asszony vállat vont.

— Ha marad — mondta csendesen, — akkor én is maradok!

— Mit akarsz itt csinálni? — kérdezte az ajtóban álló férfi ingerülten. A bekötött fejű hallgatva állt mellette. A szerelő oly éhes és oly nyugodt volt — azt a benyomást keltette, mint aki már rég számot vetett gondolataival — hogy beszéd közben is tovább evett. — Két-három Heimwehrt még lelövök — mondta — mielőtt végeznek velem. Annnyivel kevesebb piszkot hagyok magam után a világon. Az is tiszta haszon!

— Ne okoskodjék, Stransky elvtárs — mondta a bekötött fejű, aki eddig nem szólt bele. — Pakolja össze a buktáit s tíz órára jöjjön le a hetesszámú udvarra!

A szerelő megrázta a fejét. — Nincs kedvem — mondta. — Nem telnék örömöm ebben a világban.

— Micsoda egy csökönyös állat vagy — szolt az ajtóban álló férfi, fejét rázva. A szerelő lapos tenyerrel az asztalra csapott s indulatosan végigmérte a másikat.

— Ti meg örökké akartok élni? — kérdezte mogorván.

Egy pillanatra csend lett. A fiatal Stransky erősen elpirult. — Magának mi a véleménye, elvtársnő? — kérdezte hirtelen elhatározással Évitől s zavarában széles tenyerével felbörzolta haját. A fiatal lány, aki egész idő alatt hallgatott, az apa felé fordult feleletével. — Én természetesen nem maradok magával. A forradalom nem ér véget azzal, hogy Ausztriában levertek bennünket s én tovább fogok dolgozni, ahol csak lehet.

— Maga megetheti — felelte a szerelő, — de én sokkal öregebb vagyok. Egyébként nem bánom, ha magukkal viszik a fiamat.

— Komolyan mondd, hogy itt akarsz maradni? — kérdezte az ajtóban álló férfi. Fritz a fiatal lányhoz fordult. — Látod — mondta sűgva, — hát érdemes volt? Gyere be a szobába, monddani akarok valamit! — Felkeltek s kimentek, de Fritz nem mondhatta el, amit akart, mert alig-hogy a szobába értek, a szemközi tetőről lövés dördült el és a fiatalember, aki vigyázatlanul egy pillanattig állva maradt a megvilágított ajtórésben, összeesett s egy félóra múlva meghalt. A Schutzbund az éjszaka folyamán kiürítette a Marx-Hofot. Évi még három hétig maradt Bécsben; pénzt gyűjtött, illegális lakásokat szerzett a bújkáló Schutzbündlereknék, részt vett a földalatti szállítmányok megszervezésében, melyekkel ezeket ki-csempézték Csehszlovákiába s két ízben maga is átutazott Bratislavába. Három hét multán, amikor elfogyott a pénze, hazautazott.

A nemzetek sokkal jobban tennék, ha a fiatalok helyett az öregeket küldenék harcba. Nem kockáztatnák az ifjú nemzedék életét, csak végszükség esetén. Milyen szörnyű látvány volt, amint 1914-ben a fiatal gyerekekből álló ezredek vonultak a vágóhid felé, ajkukon a „Tipperary“ dallamával. Nem volna sokkal lelkesítőbb ennél a nyolcvanvesztendő agastyánok csapata, akik sétabotjaikkal integetve tipegnének a front felé, a „Nem jövünk többé vissza, nem jövünk többé vissza“ refrénű induló ütemére. Engem, bevallom, jobban lelkesítene.

G. B. Shaw